

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Norges arktiske universitetsmuseum og akademi for kunsthøgskolen
Fakultet for biovitenskap, fiskeri og økonomi
Det juridiske fakultet
Universitetsbiblioteket
Det helsevitenskapelige fakultet
Fakultet for naturvitenskap og teknologi
Fakultet for ingeniørvitenskap og teknologi

Høring - fornyelse av studie- og emneporteføljen

Innledning

Universitetsstyret besluttet i sak 32/22 en overordnet prosess for videreutvikling og fornying av studieporteføljen ved UiT. Bakgrunnen var behovet for å ta framtidens ansvar gjennom å videreutvikle våre studietilbud slik at de treffer de langsiktige kompetansebehovene, samtidig som vi må ta grep for å sikre at vi bruker knappere ressurser på en formålstjenlig måte. Helt sentralt står målet om å ivareta UiT som et nasjonalt breddeuniversitet med sterk regional forankring, samtidig som vi skal tilpasse oss en framtid med strammere budsjetter og lavere ungdomsskull.

Proessen med videreutvikling og fornying av studieporteføljen omfatter alle program og emner ved UiT. Alle enheter må foreta nødvendige vurderinger av hvilke tiltak som bør iverksettes for å styrke kvaliteten i utdanningene og utnytte ressursene bedre.

For å få et godt beslutningsgrunnlag er det gjennomført kartlegging av alle studieprogram, og fem arbeidsgrupper har gitt sine innspill til hvilke grep som kan tas. Som vedlegg 3 ligger rapporten fra fase 1 som ble gjort tilgjengelig for organisasjonen tidligere i vår. Alle relevante dokumenter er tilgjengelige på: <https://uit.no/project/studieportefoljen>

Basert på innsikten fra fase 1 har styringsgruppen, ledet av prorektor utdanning og bestående av dekanene og direktørene ved UB og UMAK, samt leder for Studentparlamentet identifisert alternative modeller for oppbygging og organisering av studieprogram, samt ulike strategier som vil kunne bidra til bedre kapasitetsutnyttelse. Forskjellen mellom modeller og strategier er hovedsakelig at modeller innebærer prinsipielle rammer for hvordan en grad bygges opp, mens strategier er grep som kan anvendes uavhengig av modell og heller ikke nødvendigvis likt innenfor ulike fagområder. Modellene og strategiene er vurdert i henhold til den målsetningen som universitetsstyret har satt for prosessen. Dette er nærmere beskrevet i vedlegg 1 som utgjør styringsgruppen sin rapport.

Høringen er bygd opp i tre hoveddeler. Del 1 stiller spørsmål om UiT skal endre grunnmodell for utdanning. Her foreslås det at byggeklossmodellen innføres som grunnmodell for disiplinfagene, samt for sivilingeniørgradene. Del 2 stiller spørsmål om hvilke strategier som bør prioriteres i hvilke faglige sammenhenger, og del 3 har spørsmål om hvilke rammebetingelser og øvrige forhold som er avgjørende for å lykkes med videreutvikling og fornying av porteføljen. Hvert kapittel følges av spesifikke høringsspørsmål.

Fakultetene bes gi sine tilbakemeldinger **innen 16. oktober 2023**. Rektor ber om at fakultetene gir sine overordnede vurderinger av høringsspørsmålene og ikke utelukkende en oppsummering

av instituttene tilbakemeldinger. Videre forutsetter rektor at fakultetene legger godt til rette for medvirkning i løpet av høringsperioden.

Det vil i løpet av høringsperioden også inviteres til åpne informasjonsmøter. Mer informasjon om tematikk og tidspunkt vil annonseres via uit.no/tavla, kunngjøringer og til ledere på ulike nivåer.

Del 1: Skal UiT endre grunnmodell for utdanninger?

Spørsmålet om hvorvidt UiT skal endre grunnmodell for utdanninger innebærer å utnytte handlingsrommet som fins i kvalifikasjonsrammeverket på andre måter enn i dag. Organiseringen av studietilbudene skal tilfredsstillende de formelle kravene som stilles til høyere utdanningsinstitusjoner. For eksempel ligger kravet om at en bachelorgrad skal bestå av 180stp med 80stp fordypning til grunn i alle modellene. Modellene må sees på som overordnede føringer for den faglige sammensetningen og oppbygningen av våre program, f.eks. grad av faglig fordypning vs. flerfaglighet.

I fase 1 ble tre alternative modeller til dagens modell identifisert, omtalt som pyramide-, vifte- og byggeklossmodell. Basert på vurderingene (vedlegg 1) har styringsgruppen konkludert med at fordelene med pyramide- og viftemodell lettere kan hentes ut gjennom strategier der det er hensiktsmessig (jf. del 2), framfor å gjøre disse til nye grunnmodeller ved UiT. Videre er det i rammestyrte utdanninger en noe mer begrenset mulighet for å gjøre modellendringer som påvirker faglig innhold og rekkefølge i studieplanene. Spørsmålet om eventuell endring av grunnmodell er med andre ord et spørsmål om hvorvidt vi skal endre til en byggeklossmodell eller beholde dagens modell i disiplinlagsutdanninger. For profesjonsutdanningene vil de ulike strategiene (del 2) være mer sentrale.

Dagens modell og byggeklossmodellen har store likheter, ettersom også dagens modell har program- og valgfag. Den store forskjellen er at byggeklossmodellen setter grenser for hvor mange studiepoeng som kan brukes til fordypning, og legger dermed aktivt opp til flerfaglighet. Begrensninger i omfang for det enkelte fagområde vil også gi en betydelig reduksjon i emneporteføljen. Varianter av byggeklossmodellen er pekt på av flere arbeidsgrupper, og vekker entusiasme i de møtearenaene hvor modellene har vært drøftet. Dette er en modell som i stor grad vil legge til rette for å tilby emnepakker til arbeidsliv som også kan bygges inn i en grad. Den største innvendingen er at modellen reduserer mulighetene for faglig fordypning ved at studentene også må velge emnepakker utover eget programfag. Dette ligger likevel tettere opp til det som er vanlig i internasjonale grader og hvordan kvalifikasjonsrammeverket er utformet. Betydningen av fler- og tverrfaglighet fremheves også i Utsynsmeldingen og fra kompetansebehovsutvalget.

Byggeklossmodellen har tre moduler: programfag (major), valgfag (minor) og fellesfag. Det må gis rammer for hvilket omfang hver modul skal ha. Jo større omfang av fordypning, jo mindre mulighet vil studenten ha til å sette sammen en flerfaglig kompetanse, og jo mindre effekt vil innføringen av modellen kunne ha med tanke på å redusere den totale emneporteføljen. Det er også et poeng at oppbyggingen må være relativt lik på tvers av fagområder for å kunne fungere som 'kompatible byggeklosser'. Anbefalingen fra styringsgruppen er 90 studiepoeng programfag, 60 studiepoeng valgfag og 30 studiepoeng fellesfag på bachelornivå. På masternivå anbefales det å legge opp til å kunne velge mellom to retninger: en analytisk og mer forskningsorientert grad med større masteroppgave, eller en bredere master med en mindre masteroppgave kombinert med et større fellesemne. Anbefalingen fra styringsgruppen er at hvert programfag på masternivå kan bestå av 70 studiepoeng i tillegg til masteroppgaven.

Anbefaling og høringsspørsmål

Anbefalingen fra styringsgruppen er at UiT innfører byggeklossmodellen som grunnmodell for disiplinfagene samt for sivilingeniørgradene, se kapittel 2.5 i vurderingsrapporten (vedlegg 1).

1. Fakultetene bes om å vurdere hvilke studietilbud som bør omfattes av byggeklossmodellen. Videre bes fakultetene om å vurdere hvordan byggeklossmodellen vil virke for det enkelte fagområde, enhet, institusjonsnivå og avtakerfeltet, herunder vurdere behov for ev. justeringer i foreslåtte rammer og føringer for 'byggeklossmodellen'.
 - a. Er det særlige tilfeller hvor rammene på 90 studiepoeng programfag og 60 studiepoeng valgfag på bachelornivå bør kunne fravikes?
 - b. Er det særlige tilfeller hvor rammene på inntil 70 studiepoeng programfag på masternivå bør kunne fravikes?
 - c. Er det noen fagområder hvor valg mellom to alternative masterfordypninger ikke vil være hensiktsmessig?
 - d. Hvilke fellesemner bør prioriteres på bachelor- og masternivå, og hvordan bør det faglige ansvaret ivaretas i slike fellesemner?

Del 2: Hvilke strategier bør prioriteres innenfor hvilke program og fagområder?

Spørsmålet om hvilke strategier som bør prioriteres innenfor hvilke program og fagområder handler om i hvilken grad vi skal legge opp til samkjøring på tvers i organisasjonen og samarbeid i sektoren. I motsetning til spørsmålet om grunnmodeller berører det ikke de formelle rammene til organisering av utdanning. Strategiene kan brukes i alle modeller, også uten å gjøre endringer i grunnmodell. Det er også et poeng at dersom vi ikke gjør noen endringer i grunnmodell vil det fordre en mer offensiv bruk av strategier for å redusere den samlede ressursbruken.

Det er identifisert fem ulike strategier som alle anvendes i noen grad ved UiT i dag; Utvelgelse, sammenslåing, matrise, arbeidsdeling og tilpasning. Strategiene vil være mulig å kombinere og står ikke i konflikt med hverandre. Felles for de fem strategiene er at de representerer grep for å utnytte ressurser på en bedre måte, og kun indirekte berører det innholdsmessige. Strategiene er nærmere vurdert i vedlegg 1, men det gis en kort oppsummering av de fem i det følgende.

Utvelgelse handler kort og godt om å bestemme hvilke programmer som skal videreføres og hvilke som skal fases ut. Utvelgelse som strategi er godt kjent på UiT. I 2016 hadde UiT en prosess hvor det ble satt et sett av kriterier, og de som ikke oppfylte disse eller hadde en tilfredsstillende plan for hvordan de skulle nås innen en viss tid ble innstilt til å legges ned. Prosessen førte til mye godt utviklingsarbeid ved UiT der det ble lagt ned et stortilt arbeid for å utvikle utdanningskvalitet. For enkelte og særlig små fagområder ble prosessen likevel krevende, og for store deler av porteføljen ble det ikke gjort noen grep. Som det framgår av målsetningen med denne prosessen ønsker vi i større grad å legge til rette for en heterogen portefølje, og å gjøre grep i helheten av hvordan vi organiserer og gjennomfører våre utdanningstilbud. Dette bør likevel ikke være til hinder for at vi velger å fase ut program, for eksempel som over tid har rekruttert for få studenter, har uforholdsmessige store kostnader eller har annen kvalitetssvikt som det ikke har lyktes å rette opp. For programmer som omfattes av byggeklossmodellen kan det også vurderes om alle fagområder skal tilbys som programfag eller om noen kun skal tilbys som valgfag.

Sammenslåing er en lignende strategi som utvelgelse, men innebærer at flere programmer fases ut og heller gjenskapes som ett felles program. Sammenslåing som strategi er ikke ukjent ved UiT, men brukes i lite omfang. Det kan være en mer konstruktiv tilnærming enn å legge ned enkeltprogrammer fordi det ikke er noe som blir borte, samtidig som ressursene brukes mer hensiktsmessig og helheten kan bli bedre. Det er særlig relevant å vurdere sammenslåing av

emne- og/eller programmer som i stor grad konkurrerer om den samme studentgruppen, har store overlapp eller faglige likheter. Sammenslåing bør også vurderes der fagmiljøene knyttet til programmene er små, og der man gjennom sammenslåing kan bygge mer solide og helhetlige fagmiljøer.

Matrise innebærer at like fag eller fag innen samme område gis av samme fagmiljø. Ved UiT er matrise i stor grad tatt i bruk innen institutter som er på flere campus, for eksempel gjennom samkjøring av studieplaner i økonomi og administrasjon, sykepleie og lærerutdanning. Strategien er imidlertid i liten grad tatt i bruk mellom disiplin og profesjonsfag, og i liten grad mellom institutter og fakulteter. Unntaket her er lektorutdanningene og en rekke helseprofesjonsutdanninger. Ved å bruke denne strategien i større grad vil UiT bedre kunne utnytte fordelene i bredden i fagmiljøene.

Arbeidsdeling handler om gjensidig utveksling av hele eller deler av programmoduler, nasjonalt eller internasjonalt. Dette er en strategi som benyttes i noen grad, eksempelvis ved nasjonal deling av læringsressurser. Strategien kan være egnet for små fagområder, eller for fagområder hvor utdanninger gis etter nasjonale rammeplaner og derfor er like. Dette er en strategi som bør prioriteres uansett, men som i før liten grad er innenfor UiT sin kontroll. UiT kan derfor ikke belage seg på denne strategien alene.

Tilpasning handler om å gjøre muligheten for bruk uavhengig av tid og/eller sted mer tilgjengelig, for eksempel gjennom strategier for omvendt undervisning, felles grunnmoduler på tvers av studiesteder etc. Dette er en strategi som allerede brukes mye, særlig innen utdanningsprogrammer som gis på flere steder. Mer offensiv bruk av tilpasningsstrategier på flere fagområder og programmer vil bidra til at tiden på campus brukes mer hensiktsmessig til læringsfremmende aktiviteter, og vil over tid kunne være ressursbesparende fordi det tar ned behovet for skreddersøm og parallell instruerende undervisning. Et særlig behov som fremheves fra arbeids- og samfunnsliv er muligheten for å kunne studere på deltid.

Anbefaling og høringsspørsmål

Det vil være behov for å ta i bruk alle strategier i videreutviklingen og fornying av porteføljen ved UiT, men på ulike måter for ulike fagområder. Det vil derfor være behov for at fakultetene sammen og hver for seg gjør nærmere vurderinger, også i lys av vår geografiske distribusjon. Basert på styringsgruppen sine anbefalinger er det pekt på fire områder hvor det er særlig viktig at det gjøres grundige vurderinger. Se kapittel 3.6 i vurderingsrapporten (vedlegg 1).

1. Rektor ber fakultetene om å identifisere og vurdere hvilke fagområder hvor undervisning og fagansvar bør organiseres som matrise, ikke bare internt på eget fakultet, men også mellom fakulteter. Det skal gjøres en særlig vurdering av koblingen mellom profesjonsfag og disiplinfag, og sambruk av undervisningsressurser mellom disse.
2. Rektor ber fakultetene gjøre en særlig vurdering av hva som bør gjøres med emneområder og programmer som over tid har lav rekruttering, små fagmiljøer og/eller uforholdsmessig store driftskostnader. Vurderingene bør ta utgangspunkt i strategiene som er foreslått i rapporten. Effekt av å innføre byggeklossmodell bør også vurderes, samt en vurdering av hvorvidt fagområdet bør gis som programfag eller kun som valgfag/årshenhet. I vurderingene bes fakultetene også om å ta hensyn til det totale omfanget av emneområder og programmet i denne kategorien. Videre bør det også ta hensyn til om UiT har et særlig ansvar eller særlig forutsetninger for utvikling av fagområdet.
3. For engelskspråklige studietilbud ber rektor fakultetene vurdere hvilke konsekvenser innføringen av skolepenger har gitt for tilbudet og hvilke grep som bør tas for å sikre at studietilbudene er bærekraftig.

4. For øvrige studietilbud ber rektor fakultetene vurdere strategiene sammenslåing og arbeidsdeling, samt vurdere hvor det er særlige potensial for flere studenter/studiepoeng gjennom bedre tilpasning, for eksempel fleksibilisering, tilrettelegging for kombinasjon heltid og deltid og lignende. Vurderingen bør særlig fokusere på hva som skal til for å lykkes med dette.

Tabellen i vedlegg 2 kan brukes for tilbakemelding for det enkelte program.

Del 3: Gjennomgående endringer og anbefalinger

I styringsgruppen sin rapport er det pekt på at de foreslåtte endringene i modell og strategier vil ha konsekvenser for finansiering og utforming av de fagadministrative støttesystemene og tjenestene ved UiT. Det vises til kapittel 4 i vurderingsrapporten (vedlegg 1). De samme faktorene er også viktige forutsetninger for at fagmiljøene skal ha hensiktsmessige rammevilkår til å gjennomføre utdanningsoppdraget.

Rektor ber fakultetene om å vurdere om det er øvrige forhold som berøres av endringer i porteføljen knyttet til læringsdesign, faglig utvikling og rammevilkår (se kapittel 4 i vurderingsrapporten vedlegg 1). Enhetene bes særlig om å gi tilbakemelding på hva som bør være hovedregel for organisering av semesteret.

Vennlig hilsen

Dag Rune Olsen
rektor

Saksansvarlig: Kathrine Tveiterås
Kontaktperson: Øyvind H. Mikalsen

Vedlegg

- 1 Vedlegg 1 Rapport styringsgruppe
- 2 Vedlegg 3 kartleggingsrapport fra fase 1
- 3 Vedlegg 2 Tabell med oversikt over alle studieprogram